

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

ред. А. В. Петровского. – 1990. – С. 340.

9. *Словарь-справочник по социальной работе* / Под. ред. Е.И. Холостовой. – М., 2000. – 424 с.

10. *Технологии социальной работы: Учебник* / Под общ. ред. проф. Е.И. Холостовой. – М., 2001. – 400 с.

11. Трубавіна І.М. *Консультування сім'ї. науково-методичні матеріали. Частина І.* – К.: ДЦССМ, 2003. – 88 с.: 6 – 7.

12. Шнейдер Л.Б. *Психология семейных отношений. Курс лекций.* – М.: ЭКСМО – Пресс, 2000. – 512 с.

Світлана Андрійчук, здобувач, асистент кафедри загальної та соціальної педагогіки
Чернівецького національного університету
ім. Юрія Федьковича

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті робляться спроби створити теоретичну модель реалізації соціального супроводу прийомних сімей, що виховують дітей з особливими потребами. Увага акцентується на плануванні соціального супроводу, особливостях його проведення в роботі з цією категорією населення.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтенсивної гуманізації навчання і виховання підростаючого покоління дедалі більша увага звертається на створення умов, за яких діти мають можливість повністю реалізувати свій внутрішній потенціал. Дитині необхідно забезпечити максимально можливий рівень фізичного та психічного здоров'я, доступ до отримання якісної освіти, безпечне життя та захист від будь-яких проявів насильства, позитивні емоційні переживання, відчуття того, що вона потрібна, що її люблять. Лише в таких умовах у дитини формується позитивна і адекватна самооцінка, впевненість у собі і, власне, саме в таких умовах дитина успішно соціалізується. Закономірно, що лише сім'я як основний виховний інститут суспільства здатна забезпечити задоволення основних потреб дитини, створити атмосферу, в якій вихованець почуватиме себе комфортно. Але не у кожній дитині є можливість жити з рідними батьками в силу тих чи інших причин. Оптимальна альтернатива у такому випадку – прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення (удочеріння). Як відомо, значний відсоток дітей у дитбудинках становлять малюки, що мають певні порушення у своєму розвитку (нерідко саме дефект і є причиною їх потрапляння у стіни дитбудинку). Ці діти потребують особливого догляду, специфічних умов навчання і виховання. Звісно ж, навіть у найкращих дитячих будинках вони не зможуть

отримати того, що може дати сім'я: материнської ласки, батьківської поради, теплоти сімейної атмосфери. А саме це так необхідне дитині, що внаслідок порушень у своєму розвитку відчуває себе “зайвою”. Якщо порівнювати дитячий будинок сімейного типу і прийомну сім'ю як дві альтернативи щодо влаштування дитини з особливими потребами, то найбільш оптимальним варіантом, на наш погляд, є прийомна сім'я, оскільки менша кількість дітей дає можливість звертати більшу увагу на розвиток дитини з особливими потребами (а це, в свою чергу, вимагає чимало часу і терпіння).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження особливостей соціального супроводу прийомних сімей знаходимо у працях О.О.Яременка, Г.М.Бевза, Л.В.Косаревської, Л.В.Балима, А.Й.Капської, Н.М.Комарової, Л.С.Волинця, Н.В.Солобай, І.В.Пеша та ін., проблеми соціальної роботи з дітьми-інвалідами та сім'ями, в яких вони виховуються, висвітлено у дослідженнях І.Б. Іванової, О.В. Безпалько, А.Й. Капської, І.Д. Зверева, В.І. Курбатова, Е.І. Холостової та багатьох інших. Але, на жаль, майже немає теоретичних наробок у питаннях соціального супроводу прийомних сімей, що взяли на виховання дітей з особливими потребами. У практичній діяльності знаходимо яскравий приклад виховання дітей з обмеженнями у фізичному і психічному розвитку. Так, отець Михайло Жар у с. Банчени Герцаївського району

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Чернівецької області усиновив більше п'ятнадцяти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які мають ті чи інші порушення у своєму розвитку. За дітьми здійснюється належний догляд та нагляд, вони мають можливість навчатися, розвивати свої потенційні пізнавальні і когнітивні можливості. І хоча виховання цих дітей носить релігійне спрямування, велика сім'я о. Михайла є прикладом успішної соціалізації і соціальної адаптації дітей з особливими потребами, які з тих чи інших причин втратили рідних і потрапили до дитячих будинків чи інтернатів. Виходячи з актуальності проблеми виховання в сім'ї дітей-сиріт і дітей, позбавлених сімейного піклування, метою статті є аналіз специфіки здійснення соціального супроводу прийомних сімей, що виховують дітей-інвалідів.

Виклад основного матеріалу. Соціальний супровід прийомних дітей – вид соціальної роботи, система комплексних заходів для підтримки, реабілітації та соціалізації прийомних дітей [2, 31]. Відповідно, соціальний супровід прийомних сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами, – вид соціальної роботи, система комплексних заходів для підтримки сприятливих соціально-економічних та психологічних умов функціонування такої сім'ї, забезпечення (настільки, наскільки це можливо) її здатності до виховання прийомних дітей з психічними чи (і) фізичними обмеженнями.

Учасниками соціального супроводу прийомних сімей, що виховують дітей з особливими потребами, є: представники органів державної влади, соціальні працівники (соціальні педагоги), прийомні батьки, їх рідні діти (якщо є), прийомні діти-інваліди, біологічні батьки прийомних дітей, їх найближчі родичі, залучені спеціалісти тощо. Учасники соціального супроводу даної категорії сімей повинні усвідомлювати, що ефективність соціальної підтримки прийомних сімей залежить насамперед від їхньої узгодженої взаємодії.

Визначальними завданнями соціального супроводу прийомних дітей з особливими потребами є: робота із забезпечення вікових потреб дітей; здійснення реабілітаційних заходів (відповідно до втрачених чи недорозвинених функцій організму дитини); захист прав прийомних дітей-інвалідів (майнових, житлових, особистісних тощо); підтримка контактів дитини з її біологічними батьками (якщо вони відомі); регулярна підготовка звіту про стан та розвиток дитини у прийомній сім'ї.

Соціальний супровід прийомної сім'ї, що виховує дитину з особливими потребами, здійснюється після проведення інформаційно-

ознайомлювального етапу. Інформаційно-ознайомлювальний етап створення прийомних сімей розпочинається рекламною кампанією, що проводиться за двома напрямками. Перший напрям забезпечує формування позитивної громадської думки щодо сімейних форм державної опіки. Він передбачає досягнення таких завдань:

- підвищити обізнаність громадськості про інститут прийомної сім'ї як форму державного влаштування дітей, позбавлених батьківської опіки;

- продемонструвати позитивні сторони роботи органів опіки і піклування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих соціальних служб.

Другий напрям спрямований на залучення кандидатів у прийомні батьки і передбачає досягнення таких завдань:

- отримати достатньо звернень громадян для набору кандидатів у прийомні батьки;

- надати кандидатам на початковому етапі інформацію щодо умов, за яких особи не можуть бути прийомними батьками.

При проведенні рекламної кампанії використовують найрізноманітніші засоби: рекламні оголошення в місцевій пресі; рекламу на транспорті, афшах, на радіо- і телеканалах; написання статей, публікацій у інформаційних виданнях; інформаційні столи на святах та інших суспільних подіях; усне спілкування, особливо з прийомними батьками, підготовка реальних прийомних батьків до проведення інформаційних вечорів для їх колег; зв'язок з суспільними групами [6, 6].

Перед початком здійснення соціального супроводу прийомної сім'ї, що виховує дитину з особливими потребами, уповноважена особа розробляє відповідний план, що вимагає план спільної дії соціального працівника (соціального педагога) та прийомних батьків щодо соціалізації прийомних дітей та підтримки прийомних сімей [3, 53]. Основними формами роботи соціального педагога щодо реалізації плану соціального супроводу прийомної дитини є: відвідування вдома; зустрічі, прогулянки з прийомними дітьми; підтримка телефонних контактів; консультивання; організація зустрічей з біологічними родичами і спостереження за перебігом цих зустрічей; представлення інтересів прийомних дітей відповідно до їх особливих потреб тощо [6, 32].

План соціального супроводу прийомної сім'ї, що виховує дитину з обмеженими функціональними можливостями, включає дві частини: по-перше, це планування роботи з

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

приймною дитиною, і, по-друге, підтримка інших членів сім'ї.

Перша частина плану соціального супроводу включає наступні напрями соціальної роботи:

1) економічний супровід – діяльність, спрямована на підтримку матеріального благополуччя прийомної дитини з особливими потребами і передбачає дотримання своєчасності державних виплат на утримання дитини в прийомній сім'ї та пошук додаткових ресурсів для задоволення актуальних потреб дитини, підтримки її здоров'я тощо;

2) юридично-правовий супровід – діяльність, спрямована на дотримання державних гарантій стосовно дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що мають обмежені психофізичні можливості, захист їх прав і законних інтересів. Юридичний супровід здійснюється через консультування прийомних батьків, прийомних дітей, соціальних працівників; написання запитів, листів, клопотань, звернень та інших письмових документів з питань забезпечення соціального захисту дитини-інваліда і його прийомних батьків; роботу з нормативною базою для вивчення особливих питань, які виникають у процесі поточної роботи; підготовки та інструктажу соціальних працівників для представлення інтересів прийомних дітей; розробку нових і удосконалення існуючих договорів для врегулювання законодавчо невизначених питань; контроль за наявністю усіх необхідних документів у особових справах кожної окремої прийомної сім'ї тощо;

3) психологічний супровід – передбачає проведення комплексу заходів з реабілітації та ресоціалізації прийомних дітей з особливими потребами в прийомних сім'ях (даний напрям включає психодіагностику дитини (базову, поточну, за запитом, завершальну), психокорекцію, психотерапію, консультативну роботу, організацію та проведення тренінгів, моніторингу рівня інтеграції дитини з обмеженими функціональними можливостями в прийомній сім'ї тощо;

4) медичний супровід – діяльність, спрямована на розв'язання питань з охорони здоров'я, а також на відновлення втрачених функцій окремих органів чи частин тіла дитини (настільки, наскільки це можливо в кожній окремій ситуації). Медичний супровід у цьому плані передбачає складання плану роботи спільно з дільничним лікарем та з прийомними батьками, контроль за використанням матеріальних ресурсів у процесі стаціонарного лікування дитини, пошук коштів за рахунок співпраці з громадськими, релігійними організаціями, державними установами соціального захисту та

окремими особами для особливих видів лікування (хірургічні операції з метою відновлення втрачених чи недорозвинених функцій організму дитини, забезпечення засобами пересування, слуховими апаратами та іншими засобами, що забезпечують кращу адаптацію дитини в соціальному середовищі) тощо;

5) педагогічний супровід – діяльність, спрямована на розв'язання проблеми навчання прийомних дітей з особливими потребами та здобуття ними освіти (у масових чи спеціальних навчальних закладах). Педагогічний супровід у цьому плані передбачає ознайомлення прийомних батьків з мережею навчальних закладів, що відповідають актуальному чи потенційному розвитку дитини з особливими потребами, підтримку контактів з педагогічними працівниками та керівництвом навчального закладу після влаштування дитини, бесіди з прийомними дітьми та їх батьками, щодо організації їх навчання та виховання поза межами навчального закладу, а також індивідуальні заняття з дитиною з певними фізичними чи (і) психічними обмеженнями (проводиться або самим соціальним педагогом, або залученими спеціалістами) і т.д. [8, 85].

Друга частина плану соціального супроводу, яка стосується прийомної сім'ї, містить такі блоки:

1) економічний – включає в себе контроль за своєчасним отриманням прийомними батьками коштів на утримання прийомної дитини в сім'ї, контроль за своєчасним поданням прийомними батьками фінансових звітів, пошук додаткових ресурсів для задоволення потреб прийомної сім'ї;

2) моніторинг стану прийомної сім'ї – включає в себе спостереження за психологічним станом членів прийомної сім'ї, аналіз цих спостережень з метою попередження ускладнень, що можуть виникати у сім'ї. За результатами моніторингу вносяться поточні корективи у план супроводу прийомної сім'ї. Моніторинг здійснюється шляхом відвідувань, телефонних контактів тощо;

3) консультативний, методично-навчальний – включає надання консультацій з різних напрямів знань щодо функціонування прийомної сім'ї. Здійснюється згідно з планом та за запитом членів сім'ї. Він охоплює такі напрями: медичний, юридичний, правовий, соціальний, педагогічно-виховний. Формами його реалізації є надання необхідної інформації, проведення консультацій, організація груп взаємодопомоги, організація індивідуальних та групових форм навчання з метою підвищення виховного потенціалу прийомної сім'ї;

4) психологічний (за потребою) – включає в

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

себе систему заходів, спрямованих на корекцію соціально-психологічного клімату прийомної сім'ї [7, 35].

Спочатку, як правило, розробляють план соціального супроводу на перший місяць існування прийомної сім'ї, враховуючи при цьому найбільш гострі проблеми, що потребують негайного розв'язання (подолання стресу, депресії у дитини-інваліда, у прийомних батьків чи інших родичів, термінова госпіталізація дитини у зв'язку з погіршенням стану здоров'я тощо). Надалі розробляється план супроводу на квартал, на півріччя, на рік.

Соціальний супровід дитини з особливими потребами здійснюється, як правило, до завершення перебування дитини в прийомній сім'ї.

До основних причин припинення соціального супроводу належать: завершення терміну функціонування прийомної сім'ї (коли дитина досягає повноліття, закінчує навчання і є повністю або частково адаптованою до умов середовища, може себе обслуговувати і будувати самостійне доросле життя); одруження прийомної дитини; її реінтеграції (повернення прийомної дитини до рідних батьків, опікуна (піклувальника) чи усиновителя); вихід дитини з прийомної сім'ї у зв'язку з виникненням несприятливих умов для її виховання (важка хвороба прийомних батьків, зміна їх сімейного стану, відсутність взаєморозуміння з дітьми, конфліктні стосунки між дітьми тощо) [2, 42].

Незважаючи на специфіку причин інвалідності у дітей, соціальний супровід сімей, в яких вони виховуються, має ряд загальних рис. По-перше, сім'ї отримують цілий комплекс соціальних послуг (проведення безкоштовного медичного обстеження і лікування, надання безкоштовних лікарських препаратів, консультування батьків та найближчих родичів дитини стосовно проблем виховання дітей відповідно до специфіки їх захворювання, надання інформації про систему навчально-виховних закладів, що забезпечують освіту, навчання і виховання дітей з особливими потребами тощо). По-друге, план соціального супроводу передбачає врахування індивідуальних особливостей не лише дитини, що має певні порушення в своєму розвитку, але й членів її сім'ї, які безпосередньо займаються вихованням дитини.

Заслуговує на увагу досвід Чернівецької області з соціальної підтримки дітей-інвалідів і молодих інвалідів у системі державних, громадських та релігійних організацій. Соціально-педагогічну роботу з цією категорією населення

проводять Управління у справах сім'ї та молоді Чернівецької держадміністрації, Чернівецький обласний та міський центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Управління праці та соціального захисту населення, Чернівецьке обласне відділення Фонду соціального захисту інвалідів України, Червоний Хрест України (в рамках програми "Молодь і Червоний Хрест"), Чернівецька благодійна організація "Діти-інваліди", спілки інвалідів та батьків дітей з особливими потребами, місцеві благодійні фонди, релігійні громади і інші організації.

Насамперед реалізацію програм щодо соціального супроводу дітей та молоді з обмеженнями у розвитку здійснюють Чернівецький обласний та міський центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Метою роботи центрів СССДМ в напрямку "Соціальна підтримка дітей та молоді з особливими потребами" є комплексне задоволення потреб дітей-інвалідів у вихованні, навчанні, спілкуванні з ровесниками, лікуванні, що сприятиме їх повноцінному життю [5, 50].

Як указано в Положенні "Про Чернівецький обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді" (1991 рік), одним з головних завдань Чернівецького обласного центру СССДМ з пильної соціальної допомоги дітям-інвалідам, їхньої інтеграції в суспільство є створення сприятливих умов для поліпшення становища інвалідів, нормалізації їхнього життя, всебічного розвитку інтелектуального і творчого потенціалу та соціальної активності. ЧОЦССДМ спільно з ЧМЦССДМ спрямовує свою роботу на здійснення соціально-психологічної, педагогічної, правової допомоги через надання інформаційно-консультативних послуг сім'ям, які виховують дітей-інвалідів. Також Центри реалізують кілька соціальних програм з цього напрямку, наприклад, програма "Соціальний супровід неблагополучних сімей і сімей, в яких виховуються діти-інваліди", "Сузір'я надії" (програма сприяння адаптації дітей-інвалідів і молодих інвалідів Чернівецької області), програма підготовки волонтерів для роботи з такими дітьми і їх батьками тощо. Звичайно, соціальні програми впроваджуються у життя Чернівецьким обласним та міським Центрами СССДМ спільно з партнерами, які працюють з дітьми з особливими потребами. Для підвищення результативності консультативної роботи спеціалісти центрів СССДМ організували анонімне консультування (Телефони довіри, спеціалізовані лінії на Телефонах довіри) та консультативні пункти, де працюють не лише спеціалісти центрів, а й залучені спеціалісти

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

(юристи, лікарі, соціальні педагоги, психологи, представники центрів зайнятості та ін.).

З метою актуалізації проблеми інвалідності, докорінної зміни ставлення суспільства до людей з особливими потребами, спеціалісти СССДМ намагаються якомога повніше висвітлювати свою діяльність у засобах масової інформації.

Серед недержавних соціальних служб, що здійснюють соціальний супровід дітей з особливими потребами та членів їх сімей, заслугове на увагу досвід роботи Червоного Хреста – благодійної організації, основною метою діяльності якої є "...захист життєдіяльності людини, запобігання та полегшення людських страждань під час збройних конфліктів, стихійного лиха, катастроф і аварій" [3, 4]. У Чернівецькій області діє регіональна програма Українського Червоного Хреста по роботі з молоддю ("Молодь і Червоний Хрест"). У рамках цієї програми дітям з особливими потребами і їх сім'ям надається натуральна (у вигляді продуктів харчування, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності) і грошова допомога, здійснюється патронажна робота таких сімей вдома.

У Чернівцях успішно функціонує благодійний фонд "Діти-інваліди", надаючи посильну допомогу дітям-інвалідам і їх батькам.

Координує роботу державних, громадських та релігійних організацій з соціальної підтримки дітей-інвалідів та членів їх сімей Чернівецьке обласне Управління праці та соціального захисту населення. Управління праці та соціального захисту населення – структурний підрозділ обласних держадміністрацій, що утворюється головою обласної держадміністрації та Міністерством праці та соціальної політики України [4, 196]. Серед завдань Управління (забезпечення соціального захисту працюючих, здійснення соціального страхування і т. д.) важливе місце посідає надання адресної соціальної допомоги і підтримка малозабезпечених громадян, у тому числі й інвалідів. Чернівецьке обласне Управління праці та соціального захисту населення: здійснює контроль за правильністю і своєчасністю призначення та виплати соціальної допомоги; сприяє інтеграції інвалідів у суспільство, полегшенню їх доступу до об'єктів соціальної інфраструктури; підтримує розвиток системи професійної та соціальної реабілітації людей з особливими потребами, їх працевлаштування, направляє інвалідів до навчальних закладів системи соціального захисту населення для професійно-технічного навчання і перекваліфікації; організовує роботу щодо забезпечення інвалідів протезно-ортопедичними

виробами, спеціальними засобами пересування і самообслуговування, засобами реабілітації, а також матеріального та соціально-побутового обслуговування; займається організацією санаторно-курортного лікування інвалідів; вивчає стан матеріального-побутового забезпечення та потреби людей з обмеженими можливостями; організовує роботу та контролює надання пільг інвалідам; організовує, координує та контролює надання незахищеним категоріям населення субсидій на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання рідкого та твердого пального побутового палива, пільг на транспортне обслуговування, на санаторно-курортне лікування, а також інших завдань, спрямованих на соціальну підтримку цієї категорії населення.

Висновки. Отже, соціальний супровід прийомних сімей, що виховують дітей з особливими потребами, є перспективним напрямом соціальної роботи, адже спрямований на забезпечення соціальної адаптації дітей, відсутність родичів і особливі потреби яких зумовлюють їх низький соціальний статус, соціальну незахищеність та деінтеграцію в суспільстві. Саме прийомна сім'я як нова форма опіки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є найбільш оптимальним середовищем виховання таких дітей, де не лише здійснюватиметься належний догляд та нагляд за дитиною з функціональними обмеженнями, але й забезпечуватиметься розвиток її потенційних можливостей, здібностей, що прискорить і полегшить адаптацію до навколишнього середовища і дасть можливість дитині відчувати себе повноцінним громадянином суспільства.

1. *Впровадження нових форм та підходів у реалізацію програми "Молодь і Червоний Хрест" (із досвіду роботи ЧООТЧХ). – Чернівці, 2002.*

2. *Дитина в прийомній сім'ї: Нотатки психолога / Г.М.Бевз, І.В.Пеша. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2001. – 101 с.*

3. *Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. – К., 2000.*

4. *Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо підготовки прийомних батьків / Н.М.Комарова, Л.С.Волинець, Н.В.Солобай, І.В.Пеша, Г.М.Бевз. – К.: Студцентр, 1998. – 128 с.*

5. *Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу*

КОРИФЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЯРОСЛАВА БАРНИЧА)

приймних сімей / Н.М. Комарова, Г.М. Бевз, Л.С. Волинець. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 1999. – 103 с.

6. Приймна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник / Г.М. Бевз, В.О. Кузьмінський, О.І. Нескучаєва. – К., 2003. – С. 6 – 7, 30 – 35.

7. Приймна сім'я: оцінка ефективності опіки (методичні рекомендації для соціальних працівників) / О.О. Яременко, Н.М. Комарова,

Г.М. Бевз, Л.С. Волинець. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2000. – 78 с.

8. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями. навчально-методичний посібник для соціальних працівників і соціальних педагогів / За ред. Капської А.Й. – К.: ДЦССМ, 2003. – 168 с.

9. Холостова Е.И. Соціальна реабілітація. Учебное пособие. – М., 2002.

Людомир Філоненко, кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицького державного педагогічного університету

ім. І. Я. Франка

член Національної спілки композиторів України

КОРИФЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЯРОСЛАВА БАРНИЧА)

У статті аналізується композиторська, театральна, хорова й музично-громадська діяльність Ярослава Барнича (1896 – 1967), а також її значення в еволюції української музичної культури.

Постановка проблеми. Яскравим представником української музичної культури ХХ століття є Ярослав Барнич (1896 – 1967), який все своє життя присвятив служінню мистецтву та рідній культурі. Творча постать митця вражає своєю неординарністю та глибиною, адже він був не тільки видатним композитором та педагогом, але й талановитим диригентом і музично-громадським діячем. На сьогоднішній день його життя та творчість ще недостатньо вивчені й маловідомі широкому загалу, оскільки більшість його композицій було знищено, а окремі, такі, як “Гуцулка Ксеня” – привласнені іншим автором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лише завдяки окремим науковцям, музикознавцям й краєзнавцям вдалося частково дослідити творчий доробок Ярослава Барнича, який зайняв належне місце в еволюції українського музичного мистецтва. Відомості про композитора подані в працях Осипа Гайського [5], Петра Медведика [6], Степана Пушика [7], Валер'яна Ревуцького [8], Степана Стельмашука [10], Людомира Філоненка [11], Ореста Яцківа [13] та ін.

Метою статті є визначити місце Ярослава Барнича в еволюції української музичної культури, дослідити діяльність композитора в театрах Західної України, хорову й музично-громадську роботу в США, а також віднайти маловідомі матеріали в архівах й приватних книгозбірнях, які

стосуються його життя та творчості.

Виклад основного матеріалу. Митець народився в селі Балинцях біля Коломиї (тепер Снятинського району Івано-Франківської області) 30 вересня 1896 року в сім'ї директора школи. Вирішальний вплив на формування майбутнього композитора мав його батько Василь, ініціатор культурно-громадського життя, особисто знайомий з Миколою Лисенком.

Перші кроки на ниві музики Ярослав Барнич зробив, ще навчаючись у Коломийській гімназії (1906 – 1914). Тут він організує камерний оркестр із своїх товаришів. А першим твором, яким диригував молодий маестро, була „Наталка Полтавка” Миколи Лисенка. Одночасно він вчиться гри на скрипці у відомого коломийського педагога Й. Шнабеля. У цей час Я. Барнич робить і перші композиторські спроби (“Під сумну годину”: Думка і коломийка для фортепіано ля-мінор “Oblitus...”: Вальс до-мінор для фортепіано, “Allegro vivace” для фортепіано соль-мінор, “Забутий”: Вальс соль-мінор для скрипки соло, другий варіант для кларнету, “Згадка-туга”: Вальс ре-мінор для фортепіано).

Після початку Першої світової війни, у 1914 році, Я. Барнич добровольцем вступає до лав Українських Січових Стрільців. Волею обставин, у жовтні 1915 року успішно закінчує гімназію у Відні. Не забуває і про музичну творчість: разом